

ZLATÁ ŠEDESÁTÁ

ZROZENÍ A USMRCENÍ OSMAŠEDESÁTÉHO

Karel Havlík

Osmičkám se dostalo v tisícileté historii našeho národa výjimečného postavení. Vzpomeňme na založení univerzity králem a císařem Karlem IV. v roce 1348, na mezníky třicetileté války 1618 a 1648, na bouřlivý rok 1848, na založení Československa v roce 1918 po první světové válce a jeho konec 1938, na nenásilný převrat v roce 1948 a nadějný rok 1968, jehož padesátileté výročí slavíme.

V numerologii - teorii významu čísel – rozvíjející se od dob antických filozofů Aristotela, Hippokrata, Sokrata a Platona, má osmička představovat zdroj mentální energie a schopnost racionálního uvažování. Mělo by to být číslo rovnováhy. Datum narození s osmičkou prý značí lidi mimořádně silné, houževnaté, odhodlané s organizačním a vůdčím talentem i smyslem pro detail.

Kdo prožil šedesátá léta v Československu, ten se mohl přesvědčit o společenské, politické a ekonomické renesanci. Po smrti Stalina a především po projevu generálního tajemníka Chruščova, který na sjezdu KSSS odhalil zločiny páchané v SSSR jménem třídního boje, také mnozí naši komunisté pochopili, že cosi shnilého vládlo i v našem státě. Československou totalitu jen lehce zmírnil náhlý Gottwaldův skon v triapadesátém roce.

Přesto naše společnost процitla. První obživla kultura. Tvůrčí potenciál zasáhl i media. Novinářské fráze okořeněné ideologicky vzaly za své. Byť panovala cenzura začalo se psát uvolněně, zajímavě, čtivě a hlavně o lidech. Popis života odpovídal skutečnosti. Žádný balast, žádné idealizování. Stavidla literární tvorby se otevřela dokořán.

Povstali vynikající publicisté například Mňačko – Smrt si říká Englchen nebo Lederer, Kyncl, Jezdinský, Diensbier, Sláva Volný. Vaculík, Goldstücker a spisovatelé – Milan Kundera, Liehm, Trefulka, Klíma, Škvorecký, Ostrá, Stiborová a populární Procházka, jehož dcera je dnes rovněž spisovatelkou i publicistkou a **zaujímá podobné kritické postoje k dnešnímu režimu jako její zesnulý otec k režimu socialistickému,**

Koncem šedesátých let mohl napsat Václav Havel **Zahradní slavnost** a spisovatel Bohumil Hrabal **Pábitele**. Vydávala se díla France Kafky. Vycházely filozofické, sociologické, politologické a psychologické spisy od autorů Freuda, Junga, Svitáka, Fromma, Syřišťové, Jonese, Baumana..., které dříve nesměly vyjít.

Renomovaný ekonom profesor **Ota Šik** sepsal v šedesátých létech odborné knihy o novém modelu socialismu a publikoval dodnes platné a nikým nepřekonané dílo **Ekonomika, zájmy, politika**, které tehdy komunistická strana respektovala. Ani na marxistickou filozofii se již nehledělo dogmaticky – podle ruského vzoru - ale v nových aktuálních dimenzích. .

Zakládala se malá divadla s přitažlivým aktuálním repertoárem - neznámější **Semafor**, Divadlo na zábradlí... Podia obsadily budoucí pěvecké ikony Gott, Matuška, Neckář, Pilarová, Kubišová, Suchý, Šlitr, Kryl, Štědroň... Obdivuhodný rozkvět českého filmu zplodil například **Ostře sledované vlaky** mladého režiséra Menzela oceněné Oscarem. Mimořádný ohlas zaznamenalo Jasného dílo **Všichni dobří rodáci** i Formanova klasika **Lásky jedné plavovlásky**. Filmy **Spalovač mrtvol** nebo **Žert** se dočkaly jediné premiéry. Významný úspěch slavil na světové výstavě EXPO v Montrealu originální **Kinoautomat**.

Prostě přišly změny a národ nabíral druhý dech. Nebylo snad nikoho koho by obleva šedesátých let nezasáhla. Socialismus s prvky lidského odcizení zvolna umíral. Tenkrát se začalo tušit, že něco člověčího proniklo i do stranického aparátu. Nejednen komunista prozřel a podporoval začínající reformy ve straně i společnosti.

Obrodný proces vyvrcholil počátkem roku 1968 personálními změnami v ústředním výboru komunistické strany. Přednost dostal „idealista“ **Alexandr Dubček – muž nezávislý, empatický a naslouchající lidem, muž, jehož nesnášeli nejen zarytí komunisté, nýbrž i zarytí antikomunisté a slovenští nacionalisté, kteří se vyrojili po roce 1989 a požadovali odtržení Slovenska od Čech a vytvoření vlastního státu. Podobně tak učinili v roce 1939 pod vedením fašisty Tisa, hned po obsazení českých zemí nacisty a současně se zřízením německého protektorátu Čechy a Morava.**

Dubček dobře porozuměl ještě před osmašedesátým rokem tužbám českého a slovenského národa, fandil všemu pokrokovému a preferoval racionální přístup v ekonomice i v politice. Demokracie s přívlastkem socialistická nebyla pro něho prázdným pojmem. Zasadil se o realizaci Šikova pragmatického ekonomického scénáře.

V továrnách se ustavily odborové rady - skutečné nikoliv jen komunisty řízené odbory. Vedení podniků se ujímali opravdoví odborníci. Plzeňská Škodovka s padesáti tisíci zaměstnanci představovala vlajkovou loď moderních technicko ekonomických a technologických postupů. **Tenkrát se například zrodilo „legendární škodovacké embéčko“ a plzeňská Škodovka postavila ve spolupráci s ruskými odborníky technický unikát - první československou jadernou elektrárnu v Jaslovských Bohunicích, která dodnes vyrábí na Slovensku elektřinu.**

Noviny, rozhlas a televize se ještě víc osmělily. Pořádaly se masové diskuze o socialismu, který se pyšnil novým pojmem - **socialismus s lidskou tváří**. V novinách se dočítali lidé o komunistických křivdách a zločinech v padesátých létech a vyšetřovacích metodách i politických procesech v pozadí řízených sovětskými poradci. Mohlo se psát o vojácích ze západní fronty, zejména o českých letcích v Anglii, zavíraných do vězení na Pankráci a Borech a o jejich odsunu na otrocké práce do uranových dolů. Psalo se otevřeně o nespravedlivých soudech i o popravách například generála Heliodora Píky, Milady Horákové a čestného komunisty Rudolfa Slánského, ale také o vraždících psychopatech bratřech Mašinových, kteří brutálně usmrtili nevinné lidi.

Osvobození západních Čech americkou armádou za II. světové války přestalo být tabu – mohlo zaznít ve školách a slavit v Plzni, Klatovech, Rokycanech, Domažlicích aj., stejně jako se slavilo osvobození Československa Rudou armádou.

Příznivě se hodnotily sociální a zdravotní výhody, kterých se dosáhlo – za socialismu neexistovala nezaměstnanost a obyčejní lidé, někdejší proletáři, mohli bez obav pracovat a žít klidně, sociální jistoty dominovaly... **Lidé začínali straně opět věřit. Vzrostl počet nových členů. I to vadilo Stalinovým a Gottwaldovým pohrobkům.**

Vorfrühling in Prag VON HANS JABLONKA

Nach ist der „Prager Frühling“ ein Vorfrühling. Doch die Zeugnisse aus dem Lager der Reformen, in denen auffallend oft die Begriffe „Freiheit“ und „Demokratie“ als Gemeinwörter Nennen wiederkehren, lassen erkennen, daß die Männer um Dubček ernste und ehrliche Absichten verfolgen. Doch ist vor einem Mißverständnis zu warnen. Alle Tendenzen einer Liberalisierung, ja Demokratisierung, so weit sie auch gehen mögen, stellen das Endziel keineswegs in Frage. Dieses Ziel ist eine sozialistische Gesellschaft, eine Ordnung, die das Privatigentum an den Produktionsmitteln nicht kennt und anstrebt, die Ausbeutung des Menschen durch den Menschen abschaffen. Das Neue dabei ist, daß die Tschechen der Ansicht sind, diese Ordnung ließe sich im Gegensatz zur bisherigen Praxis mit geistiger Freiheit des einzelnen vereinen. Der Ausgang dieses mutigen Experimentes ist noch ungewiß. Sollte es gelingen, sähe sich der Westen einer Herausforderung gegenüber, die ernster wäre, als alle bisherigen Bedrohungen durch den Kommunismus, weil ihr nicht mehr mit den Methoden der Politik, sondern nur mit den Waffen des Geistes zu begegnen ist.

»VÝSLEDEK TOHOTO ODVÁŽNÉHO POKUSU JE DOSUD NEJISTÝ. KDYBY SE PODAŘIL, BYL BY ZÁPAD KONFRONTOVÁN S VÝZVOU, KTERÁ BY BYLA NEBEZPEČNĚJŠÍ NEŽ VŠECHNA DOSAVADNÍ OHROŽENÍ KOMUNISMEM, NEBOŤ BY JÍ NEBYLO MOŽNO ČELIT POLITICKÝMI METODAMI, ALE JEN ZBRANĚMI DUCHA.«

V březnu 68 psal německý Volksblatt o „Pražském jaru“ jako o hrozbě pro *Východ* i *Západ*. Úryvek z článku uveřejnil na titulní stránce časopis Reportér.

„Jaro osmašedesát“ začalo v lednu v Praze. Odstartoval jej, v době zasedání ústředního výboru komunistické strany, úvodník **Oč dnes jde**, uveřejněný v tehdejší deníku *Práce* a podepsaný komunistickým bardem Josefem Smrkovským, který mj. napsal: „*Jednat tak, aby nebylo sporu mezi našimi slovy a našimi činy. A být realisty. Neslibovat nespílitelné, říkat národu pravdu, ať je příjemná nebo ne a spolu s ním pak vše řešit... napravit deformace socialismu jak k ním v minulosti došlo a nedat vzniku novým.*“ Za to se později Smrkovskému a dalším reformním představitelům například Šikovi, Kriegelovi, Vodsloňovi vytýkalo porušení stranické kázně.

Do čela strany byl zvolen **Alexander Dubček** a na Slovensku se stal prvním tajemníkem odpůrce obrody a tvrdý zastánce starých pořádků, původně krejčí, **Vasil Biľak**, který v polovině osmašedesátého ukázal pravou tvář když bezostyšně prohlásil: „*Hlavním nepřítelem nezdravých politických postojů v Československu je dělnická třída. O nic lepší to bohužel není u nás ani s novináři.vzdělanými lidmi a sdělovacími prostředky vůbec*“

V ČSR se počátkem března, když padla cenzura, požadoval odchod zkompromitovaných komunistů ze všech rozhodujících vedoucích pozic. Šlo o poklidný přerod sledovaný sdělovacími prostředky. Vyšel **Akční program KSČ**, podepřený slovy: „**socialismus, spojenectví, suverenita a svoboda,**“ který znamenal „někrvavou sametovou revoluci“ v naší společnosti a vyvolal obavy na východě i západě. **Časopis Sovětskaja Rossia odsoudil program KSČ jako nemarxistický s přílišným zdůrazňováním národních zvláštností a vyzdvihováním specifické cesty k socialismu. Sovětský časopis posléze kritizoval i populární film Ostře sledované vlaky a nenechal nit suchou na T.G. Masarykovi.** Proč nacisté a dogmatictí komunisté svorně nenáviděli našeho prvního prezidenta - osvoboditele?

Desinformační bolševická propaganda se rozjela na plné obrátky, Sotva kdo z našich občanů mohl tušit, že **Sovětské politbyro dokončilo v dubnu tichosti přípravy na vojenské obsazení Československa nařizené Brežněvem již v únoru.** Obrodný proces v ČSR označený Sovětskými vládci za kontrarevoluci nesměl dostat šanci.

Republiku zaplavili agenti KGB. Informovali například Moskvu o existujících jednotlivcích i skupinkách zasažených patologickou nenávistí k všemu komunistickému - minulému i současnému. Podávali zprávy o rostoucím vlivu reformních členů strany, kteří zradili bolševickou ideologii a opustili jedině správný socialistický směr vytýčený v SSSR a trvali na samostatné cestě k nedeformovanému socialismu.

Koncem července, v čase kdy byl tragický osud Československa zpečetěn, formálně jednaly v Čierné nad Tisou delegace SSSR a ČSR. **Generální tajemník Leonid Brežněv zuřil nad volností našich medií a zejména jej pobouřila titulní strana týdeníku Reportér s příznačnou karikaturou o demokracii.**

Dubček oponoval uzákoněnou svobodou projevu. Na to Kosygin

V červenci 68 otiskl týdeník Reportér karikaturu, která pobouřila Brežněva.

dodal, že ÚV KSČ je na chvostu a pravice vítězí. „*Kdybychom chtěli dostaneme vaši zemi do čtyřiaadvaceti hodin pod kontrolu,*“ uřekl se. Tak se do tří neděl také stalo.

Československou obrodu – „*pražské jaro*“ - zadusil vpád okupačních armád Varšavské smlouvy v čele se sovětskou, na naše svrchované území v noci z 20. na 21. srpna. Předsednictvo ÚV KSČ odvlékli ruští agenti do Moskvy k podpisu „*kapitulačního moskevského protokolu*“ o legalizaci vstupu vojsk. Vzepřel se pouze jediný neúplatný reformní komunista a dřívější španělský interbrigadista Kriegel. Napříč republikou tehdy znělo: „*Jsmo s vámi, buďte s námi!*“

„*Pražské jaro osmašedesátého*“ popudilo naše pravověrné komunistické funkcionáře, z nichž se někteří podíleli na zločinech padesátých let, a kteří bezmezně věřili v přetrvávající třídní boj i v Leninovo učení ušité na míru zaostalému carskému Rusku, ale nikoliv pro vyspělou středoevropskou zemi.

Paradoxní je, že sověští komunisté i západní kapitalisté zaujali tehdy skoro totožné postoje. Socialismus s lidskou tváří a rostoucí nevídanou podporou občanů všech vrstev i s ojedinělým ekonomickým programem, jim nedal spát. Říkalo se tomu „třetí cesta“ – jakési sloučení socialismu a demokracie s prvky kapitalismu ve prospěch všech lidí – ve vlastnictví státu by například zůstaly klíčové podniky (Škodovka, Vítkovice, OKD, Prazdroj, Budvar, Becherovka...) dopravní (autobusová, železniční a letecká osobní doprava), energetiku, zdroje vody včetně distribuce a ložiska hornin aj. Privatizace se měla soustředit především na oblasti ekonomicky výhodné a perspektivní.

To samozřejmě vadilo nalevo i napravo. Existují jen dvě cesty – socialistická a kapitalistická, tvrdili zastánci tradičních režimů, aniž by poznali novou Šikovu originální teorii, jejíž náznaky se poprvé objevily v Titově Jugoslávii.

V osmašedesátém opět většina národa, **podobně jako po válce v roce šestačtyřicátém, podporovala obrozenou KSČ.** Odstranit vládu jedné strany se nechtělo. **Paprsek naděje ve spravedlivější společnost totiž vzešel od osvícených komunistů.** Za tehdejšími představiteli - Svobodou, Dubečkem, Smrkovským, Černíkem, Krieglem, Vodsloněm, Mlynářem, Hájkem a dalšími, stály uznávané osobnosti společenského, kulturního a sportovního života například Zátopek, Odložil, cestovatelé Hanzelka a Zikmund a několika násobná olympijská vítězka **Věra Čáslavská**, která věnovala zlaté medaile Svobodovi, Dubečkovi a Černíkovi... Vedení strany a vlády znalo potřeby lidí a zprvu se je snažilo důsledně naplňovat. **Málem se vše začalo v ČSR dařit.**

A tak bolševická sovětská moc neměla na vybranou. Musela zasáhnout. Ruské tanky rozdrtily počínající navazování socialismu s demokracií a měly **zacelit trhliny v síti totality.** Národ svorně, hlasitě a s jistou dávkou humoru, protestoval. V ulicích se objevilo spousty nápisů například: „**Lenine probud' se, Brežněv se zbláznil...**“ **“Přežili jsme Hitlera, přežijeme Brežněva!”**

Vašek Neckář zpíval „*Jdi domů Ivane...*“ Karel Kryl skládal songy o bratříčcích a

V prvním týdnu srpna 68 se objevilo na první stránce Reportéra upozornění na možnou invazi vojsk Varšavského paktu.

maringotkách, nezapomenutelná píseň Marty Kubišové předznamenala konec všech nadějí. Lidé houfně vraceli stranické legitimace. Bezpeční neostaliniista a nacionalista Gustav Husák namydil schody Dubčekovi a chystal jeho politickou a společenskou popravu.

Sovětská okupace vyhnala statisíce občanů do emigrace. Někteří odvážlivci se vzepjali ještě 21. srpna devětašedesátého roku a po vítězství našich hokejistů nad „sbornou.“ Student Jan Palach se upálil se, po vzoru tibetských mnichů.

Nastala tuhá Husákova normalizace. V bezohledných čistkách probíhajících od konce roku 1969 do roku konce 1972, ztratilo jako první zaměstnání tisíce tzv. „pomýlených“ novinářů a komunistických funkcionářů, kteří otevřeně podporovali obrodný proces.

Vedení televize padlo. Okamžitě se zrušil pořad Zvědavá kamera, který odhaloval mj. prokazatelné zločinné procesy padesátých let spojené se zvráceným chápáním třídního boje. **Všechny redaktory, kteří neschvalovali okupaci a nepodepsali Slovo do vlastních řad, vyhodily. Patřila k nim například i třetina morálně nezlomených novinářů z redakce západočeské Pravdy.** Mnozí z nich skončili v podřadných nekvalifikovaných povoláních, v kotelnách nebo ve skladech. Nesměli publikovat pod svým jménem. Nesměli si vydělat na téže pracovní pozici stejně jako mlčící a poslušní nestraníci. Sledovalo je StB. **Režim se důsledně mstil i na jejich dětech, kterým zakázal studovat na středních a vysokých školách.**

Za zhruba milion vyhozených členů KSČ - novinářů, policistů, učitelů, ředitelů i lékařů, sociologů, spisovatelů, herců, církevních hodnostářů a psychologů aj., přijala normalizační komunistická strana nejednoho bezcharakterního kariéristu, který ve zdraví a pohodě sloužil obnovenému totalitnímu režimu, aby po roce 1989 **prohlašoval, že komunistou nikdy nebyl, že jen vlastnil rudou legitimaci.** Ze dne na den se změnil v „budovatele kapitalismu“ a snažil se vetřít do nových mocenských struktur.

Sociálně psychologická hypotéza obsažená ve výroku spisovatele **Karla Čapka** z třicátých let o lidech, kteří se drali za mocí v minulosti, budou totéž konat i v budoucnosti, se naplnila. Odhaduje se, že nejméně tři pětiny bývalých komunistických pohlavárů a jejich přísluhovačů, se usadila na vedoucích hospodářských, politických a společenských postech i ve vedení některých medií již v létech 1993 – 98 a proměnili se v horlivé zastánce kapitalistického systému.

Tak například dřívější aktivní a pragmatický normalizační předseda KSČ významného media, který dodnes označuje rok 1968 za kontrarevoluci, nyní úspěšně využívá kapitalistický způsob podnikání a měsíčně vydělává v regionálním časopise nevidané částky..

Evidovaný agent Stb, který prokazatelně donášel na spolupracovníky, se úspěšně adaptoval po roce 1990 do „divokého kapitalismu“ a zplodil sérii populárních filmových dokumentů. Stal se oblíbeným a vše bylo zapomenuto. Po roce 2016 byl zvolen, jako zavilý obhájce pravicových postojů, senátorem.

Osmašedesátý rok neznamenal u nás boj o stranické funkce. Šlo o vyvrcholení reformního procesu našeho národa, o obrodu odstartovanou na úsvitu šedesátých let, která vzešla z pragmatického a humanismem prodchnutého jádra KSČ.

V osmašedesátém se jednalo o „socialistický experiment“ – československou cestu k socialismu ve smyslu nefalšované socialistické demokracie a svobody projevu - který myslel na lidi a měl sloužit všem, ale bohužel nahnal strach našim „Stalinovým pohrobkům“ z padesátých let a východním i západním zaslepeným radikálním konzervativcům, kteří se postarali o jeho pohřeb.